

Ilm ei kata kõigile lauda, öeldi Rõuges

Põllumehed on ilma raamatut kõige enam lugenud, kuid läbi pole seda nemadki saanud.

Täna peetakse Eesti Maaülikooli teaduslik-praktilist konverentsi "Agronoomia 2008. Teadus- ja arendustest põllumehele".

Räägitakse Eestist kui lülist Euroopa Liidu toiduahelas, sellest, mida toob järgmine aasta talunikele, millest sõltub saagikus jne.

Siin on ülevaade minu ettekandest sel konverentsil põllumeeste ja ilma küsimuste kohta.

Hea saak on ilma kingitus

Valisin etteaste juhtlauseks Rõuge kandi vanasõna "Ilm ei kata kõigile lauda". See inspireeris – miks küll ei kata? (Mark Twain olevat kunagi öelnud, et kõik kõnelevad ilmast, kuid ei tea täpselt, mis see on.) Tundub, et meie esisaad-ema mõtlesid ilma-elu üle päris palju: on ju sellel teemal rahva teadvusse talletunud ning parömioloogide ehk vanasõnauurijate poolt raamatutesse raiutud sadu põnevaid asjakohaseid tarkusi.

Laul mu ees on lahti kaks huvitavaid trükist: "Vanasõnaraamat" ja "Ilma-ressursid põllumajanduses. Kuidas ilma paremini ära kasutada".

See viimane raamat, kirjutatud Jõgeva teeneka agrometeoroloogi Karl Põikliku poolt üle kahekümne aasta tagasi, mõjub endiselt värskena. Tuleb vaid kolhooside ja sovhooside asemel mõelda ühistuid, talusid vms. Raamat sisaldab 135 lehekülge ilma mõjust saagikusele, õpetusi, kuidas ilmastikku paremini ära kasutada, sest "hea saak on nagu ilma kingitus". Ole mees ja oska paluda.

Paksemast, "Vanasõnaraamatust", leiab samuti tarkusi, mida agrometeoroloog või talunik võiks asjakohaselt lahti mõtestada ning siis sealt midagi tallele panna. Näiteks vegetatsiooni alguse kohta on kirjas õige mitu tähelepanekut.

Vihm sadagu öösel!

"Külm ja vilu kevade toob viljarikka sügise" (Suure-Jaani). Või siis "Mai külm ja juuni märg täidavad aidad ja keldrid" (Viljandi). Ongi nii: jahedad ilmad mais soodustavad teravilja võrsumist ning taimed lähivad teraloomise faasi tugevamana. Et väga sageda kimbub teravilja arengut põud nii mais kui juuni alguses, siis pole

ime, et "Enne-jaanipäeva vihm on änam väärt kui Riia linn" (Viljandi) ja et "Kevadine vihm on kullast kullim" (Anna).

Karl Põiklik: "1982. aastal olid mai-juuni jahedad, vihma tuli õigel ajal, juuni keskel, suve lõpp oli kuivapoolne, saak väga hea."

See, et sügised koristusaegsed vihmad on halvad, teadsid hästi ka meie esivanemad: "Kevadine vihm kosutab, sügisene kautab" (Hellenurme), "Kevadel palu vihma, sügisel saad ilmagi" (Rõuge). Tavaliselt nii ongi – aprillis-mais sajab 30–50 mm vihma, augustis ja septembris 70–80 mm.

Põiklik kirjutab oma raamatus veel, et taimedele on kõige kasulik, kui sademed tuleksid öösel ning mitte hoovihmana. Kohe meenub tema nimekaimu, Karel Čapeki aedniku palve: "Jumal, tee nii, et iga päev sajak keskööst kuni kella kolmeni hommikul, pisitasa ja sooja, sest siis imbib ta maa sisse, et päike paistaks kogu päev, aga ka mitte igale poole ja et kord nädalas sajak lahjendatud virtsavett ning tuvisitta."

Põiklik märgib, et iga muld vajab isesuguses koguses vihma ("Vihm on

savimaale sitt" (Vastseliina)). Seda sõna kasutati vanasti õige mitmes tähenduses.

Põide vanasõna "Sitt on põllumehe jumal" võib tõlgendada nii, et saarlased olid kõrgemas võimuses pettunud või hoopis tunnustasid väetamiseta tähtsust.

Las sitikad sumiseda

Vanad eestlased oleksid nagu ette näinud, et XX sajandil luuakse kaose teooria (mätetate – üks liblika tiivalöökö Brasiilias toovad tornaado Texasesse), kui ütlesid vastukaaluks: "Ühe sitika sumin äi too veel tormi kätte!" (Põide). Vigala inimesed kahtlesid ka kliimamuutuste inimtekkelistest põhjustest – "Kes jõuab ilma soojaks kütta!"

Natuke kahtlevamad olid tõstamaalased ("Uhkus ajab ilma hukka"). Mille üle aga tsiviliseeritud maailm uhkust tunneb? Teine sealtkandi tõdemus sobib hästi tänase loo lõpetuseks: kes ikka ilma raamatut jõuab läbi lugeda!